

HƏMZƏ ƏVƏZOĞLU HƏQQANI

AVARAVA - 2

(hekayə)

İsti avqust günlərindən biriydi. Bakının Axundov bağında dil-ədəbiyyat müəllimi ilə onun keçmiş şagirdi gün tutmayan oturacaqların birində yan-yana əyləşmişdilər. Nə barəsə şirin-şirin söhbət edirdilər. Ətrafda qaçısan, futbol oynayan, "taçanka" sürən xoşbəxt uşaqların səsküyü onlara heç də maneçilik törətmirdi, əksinə, ilhamverici bir qüvvə kimi söhbətin daha da maraqlı keçməsinə özünəməxsus rəng qatırdı. Çox illər keçməsinə baxmayaraq müəllim-şagird münasibətində mehribançılıq, səmimiyyət azalmamışdı, bəlkə də artmışdı. Şagird həvəslə yeni yazdığı qələm məhsullarından birini müəlliminə təqdim edib onun fikrini öyrənmək istəyirdi. Müəllim isə ümumən məsləhətlər verirdi.

-Nə deyirəm ki, müəllim. Siz bir-bir deyin, mən eşidirəm.

-Ay sağ ol, mənim ağıllı balam. Elə bilmə ki, mən sənə öyüd-nəsihət verirəm haa. Sadəcə məsləhət verirəm.

-Öyüd-nəsihət verəndə nə olar ki, müəllim. Mənim öyüd-nəsihətdən xoşum gəlir.

-Yaxşı, di qulaq as mənə, görüm. Bundan sonra sən çalış bir qədər sadə yaz, adi dildə yaz. Həyat lövhələri, cizgiləri ki, var, çalış, bunlar sadə Azərbaycan dilində ifadə olunsun. Hamının başa düşəcəyi dildə.

-Baş üstə, müəllim.

-Başın var olsun... Yoxsa bu yazılarını biri başa düşür, biri başa düşmür. Məsələn, çoban başa düşür, alim başa düşmür, Ya da ki, tərsinə, alim başa düşür, çoban başa düşmür. Hərçənd, elə çobanlar da var ki, alimlərdən çox bilmişdilər. Qoy səni oxuyanlar eyni dərəcədə çoban da, alim də, ziyalı da, fəhlə də, aristokrat da, plebey də, molla da, ateist də başa düşə bilsinlər. Sənin bu əndrəbədi yazların kimə lazımdır, axı bu oxucular yazıqdırlar. Sənin bu yazılarını yalnız yüksək dərəcəli filosoflar, bir də

öz aləmlərində dəli-sərsəm adamlar başa düşə bilərlər.

-Siz onlara niyə dəli deyirsiniz ki, müəllim? Bəlkə elə onlardırlar ağıllılar. Onlar da adamdılar axı. -Adam olmağına adamdılar, şübhəsiz. Ancaq cəmiyyətdə olanların çoxu başqa cürdülər. Onların çoxu özlərini dəli kimi aparmırlar, dəli görkəmində olurlar. Bax, sən özünü Azərbaycanda həm də "danquli şeirin" yaradıcısı, poeziyada yeni bir janrın bünövrəsini qoyan birisi kimi təqdim edirsən. Ay mən nə bilim, şairlərin şahı, filan-bəşməkan. Səndən şah olar, ay balam? Şah Nizami, Füzuli, Nəsimi, Əliğa Vahid və sairələrdir. İndi də başlamısan hekayələrə. Başımıza kül olub də. -Məni özümə şah deyəni görmüsünüz, müəllim? Niyə belə deyirsiniz ki? Bunu uşaqlar elə-belə zarafatla telefona çəkəndə yazıblar. Özü də şah yox, sah. Sair Həmzə Sairlərin Sahı. Ş hərfini tapa bilməyib S hərfiylə əvəz ediblər. Mənim burada nə təqsirim var ki.

-Qoy olsun. Bunu da başa düşmək olar. Ancaq yenə də deyirəm. Bir qədər sadələş, adiləş.

-Sadə, adi deyiləm bəyəm? İkincisi də, əgər siz müəllim mənim barəmdə bu cür fikirdəsinizsə onda belə deyim: adiləşmək olur ki, bəyəm.

-Uyy Allah, sən nə qədər qəribə adamsan? Bayaq "baş üstə" deyirdin, indi isə başlamısan höcətləşməyə. Səni anlaya bilmirəm, mənim gözəl şagirdim.

-Mən ikili xassəyə malikəm, müəllim, ikiüzlü deyiləm haa. Bu fəlsəfədir. Ümumiyyətlə, bütün insanlar ikili xassəyə malikdirlər. Fantaskosmoqonik nəzəriyyəmdə bu haqda geniş açıqlama da vermişəm, siz onu oxusanız, müəllim...

-Biz hələ ona baxarıq, qoy sadəsiynən qurtaraq, ona da keçərik, İnşallah, əgər o vaxta kimi məni çərlədiyib öldürməsən.

-Allah eləməsin, müəllim. Mən heç kəsi öldürmək fikrində deyiləm, "diriltmək" istəyirəm, məcazi.

-Onda mənə birinci "dirilt", xahiş edirəm, halsızam.

-Yaxşı.

-Çox sağ ol.

-Dəyməz...

-İmkan varsa, bir az da dincələk.

-Nə olar ki...

- Həə... dincəldik qurtardıq... Davam edə bilərik?

-Bilərik.

-Onda davam elə.

-Baş üstə, müəllim.

-Başın var olsun.

-Bağışlayın e... müəllim, əgər sizə çox əziyyət verirəmsə...

-Xoşdur, naxoşdur, ikili xassə, ikili reaksiya.

-Bəli, müəllim, siz mənim yazılarıma qeyri-adi deyirsiniz, ancaq özünüzü adi yazırsınız bəyəm?

-Belə deyil?

-Xeyir, belə deyil. Sizin adiliyinizdə çoxlu qeyri-adiliklər var, müəllim.

-Məsələn...

-Məsələn: siz elə bilirsiniz ki, hər şeyi özünüz yazırsınız?

-Necə bəyəm?

-Sizə yazdıranlar var, pərilər nazil olur.

-Yenə başladın öz fəlsəfənə, bunu hamı bilir də, nə olsun ki.

-Elə mən də onu deyirəm də, bunu hamı bilir. Mən hamının bildiyi şeylərdən yazıram, müəllim. Hansı ki, çox vaxt dilə gətirilmir, yazıya alınmır, unudulur. Mən millətə unutulmuş kompleksindən ayırmaq istəyirəm.

-Qoy, oturmuşuq, millət nəyi unudub ki?

-Özünün möhtəşəm, ağıllı, qəhrəman, qlobal bir millət olduğunu.

-Biz torpaqlarımızı, Qarabağı itirmişik. Sən hansı qəhrəmanlıqdan danışsan belə?

-Sizə elə gəlir, müəllim.

-Başa düşmədim.

-Başa düşülməyəsi burada nə var ki, müəllim? Ağdamlı rəhmətlik Seyid Kamil ağa demişkən, Erməni

Qarabağı şəlləyib belinə, uzağa aparmayıb ki. Qarabağ burada yaxında, gözümüzün qabağında, öz yerindədir.

-Necə gözümüzün qabağındadır ki, biz oraya gedə bilmirik axı.

-Siz nə danışırırsınız müəllim, o qədər gedənlər var ki. İndi siyasət meydanıdır. Siz də siyasət işlədib, ən azından öz doğma evinizi gedib görə bilərsiniz, müəllim. Yuxarıya, BMT-yə, "Qızıl Aypara"ya, ora-bura yazın, istədiyinizə nail ola bilərsiniz, müəllim.

-Sən mənə həvələndirirsən, ümidləndirirsən, ey şagird. Ancaq bu çox cüzi, kiçik bir təskinlik olardı. Mən öz doğma yurd-yuvama sanki qonaq gedəcəyəm.

-Başqa nə istəyirsiniz ki, müəllim?

-Səhər-axşam həmişə elə hey gözümüzün qorasını töküüb ağlamalıyıq. Virtual götürəndə Qarabağ bizimdir, elə bizim də olaraq qalacaqdır. Erməni onu özünə yapışdırma bilməz. Bütün dünya da bunu bilir. Qarabağ bir daşdır. Erməni bu daşı özünə yapışdırma bilmir. Qopub, düşür yerə.

-Sən necə də Qarabağ məsələsini belə asanlıqla həll edə bilirsən.

-Bəs nə bilmişdiniz, müəllim? Başqalarından fərqli olaraq mən Qarabağı özümünküləşdirə, özələşdirə bilərəm.

-Hansı üsul ilə, de biz də bilək.

-Söz ilə, düşüncə ilə, fikir ilə, xəyal ilə, məntiq ilə, şüur ilə. Bunlardan güclü nəsə başqa bir misal göstərə bilərsinizmi, müəllim? Bu geniş Kaitnatı Allahımız bir "Ol" sözü ilə yaratmamışdırmı, müəllim?

-Elədir, mənim ağıllı balam, elədir. Ancaq yenə də... Reallıq.

-Reallıq deyirsiniz, ən böyük reallıq bizim görmədiklərimizdir. Məsələn, Allah.

-Allahı o birilərinə qarışdırma, oğlum.

-Mən qarışdırmıram. İkincisi də ki, pulnan da çox şeyi həll etmək olar, müəllim. Başqa bir təklifim də var, müəllim.

-Nə təklifdir o?

-İnciməzsənizsə, deyim.

-İncimərəm, de.

-Bağışlayın e, müəllim. Günü sabahdan girirsiniz donu. Dönüb olursunuz İsfahanlı fars. Gedib Qarabağdan, lap elə öz doğma rayonunuzdan bir torpaq sahəsi götürürsünüz. Pulunuz çoxdursa, orada bir villa tikdirirsiniz.

-Müəllimlərdə pul hardandır, ay uşaq?

-Azdırsa, eybi yox, iki otaqlı bir ev tikdirərsiniz, köməkli. Nə olar ki, təki yaşamaq olsun. Sonra da, müəllim, orada zaman-zaman, bala-bala başlayırsınız qonşularla mehribanlaşmağa. Bir yerdə oturub çörək yeyəndə, söhbət edəndə də hərdənbir atmaca da atarsınız, agitasiya da apararsınız ki, bəs siz türkdən dönməsiniz. Adsız əsgər demişkən, erməni - ər mənəm, türk mənəm. Yəni erməni sözünün etimologiyasında türkcülük elementləri var. Tərs ermənini də başa salırsınız ki, müəllim, bəs sən azman, nəhəng bir divsən. O bu sözdən mütləq xoşallanacaq. Ancaq sonra da ona deyirsiniz ki, cırdan gəlib səni məhv edər.

-Çox maraqlıdır sənə söylədiklərin. Ancaq digər tərəfdən bu müsbətləri, Xocalımı da unutmaq olmur axı...

-Kim deyir ki, Xocalımı unudaq, müəllim, qətiyyə. Mənim Xocalı haqqında bir şeirim də var, müəllim. Şəhid cocuğun dili ilə, buyurun, qulaq asın:

Şeytan, sənə sualım,
Cocuq türkəm tutalım,
Bir gün səni yıxalım,
Xocalım, ay Xocalım.

Bacım, qaşam burdadır,
Atam mənə oyadır,
Atım Xocalıdadır,
Gedib gətirəm onu.

"Bu dünyanın yox sonu",
Erməni bilsin bunu,
Yaşıl geyinib donu
İrəvana gedərəm.

Olmayımmı, ya olum,
Düşməndir sağım, solum,
Heydən düşsə də qolum,
Azadlıqdır bil yolum.

Araz, Araz daşıbdır,
Mіл-Muğanı basıbdır,
Süpürübdür dağları,
Moskvaya çatıbdır.

Qaçqın olan söyülər,
Yer Turanla öyünər,
Dayım Həmzə zor etsə
Yağı kəfən geyinər.

-Şeir gözəldir, söz yox. Hələ bir az da təsirləndim, kövrəldim. Şeyrinlə işim yoxdur. Lakin bu şeirdən əvvəl söylədiyim o türkdən dönmə deyimin ki, var idi e... orada mən ziddiyyət aşkar elədim. Əgər türkdən dönmə o ermənidə türk qanı vardısı, bu cür vəhşiliklər edə bilməz idi axı. Deməli, onda türk qanı yoxdur. Ümumiyyətlə, o qansızdır.

-Türkdən dönməyən ermənilər də var, müəllim. Onlar özlərini "haylar" adlandırırlar. "Qabilin nəslindənirlər".

-Erməninin dəyirmanına su tökürsən haa. Ehtiyatlı ol, qoltuğu qarqızlanır. Bəs biz kimin nəslindənik onda?

-Bizim qoltuğumuzun qarqızı daha böyükdür, müəllim. Biz "Habilin nəslindənik".

-Bəs ilk millət deyirlər ey, "relativ millət", "giper millət", "super millət", onlar bəs kimlərdirlər?

-Elə onlar da bizlərik, müəllim. Oğuz türkləri. Adəm babamızın qanından-canıdanıq. Habil "liniyası"ndan. Ən düzgün istiqamət budur. Biz ermənidən hər cəhətcə üstünüük. Xasiyyətdə, rəhmdə, əməldə, qəhrəmanlıqda və s. Hərçənd ki, "uca Allah istər ki, hamı bərabər səviyyədə olsun". Əgər erməni bizimlə bərabərləşmək istəyirsə, qoy onda xoşluqla Qarabağı qaytarsın. Yoxsa biz başqa üsullara əl ata bilərik.

-Sənin söylədiklərinde reallıq da var, fərziyyələrə də çox yer verirsən e, mənim gözəl şagirdim.

-Elə hər şey fərziyyədən başlayır də, müəllim. "Proyekt". Əvvəl projekt cızırsan, sonra nə isə qurursan, tikirsən. Mən dünyanın yeni bir modelinin hələ ki, projektini cızıram müəllim.

-Mən belə şeyləri hələ sənə öyrətməmişdim axı. Şagird müəllimindən ağıllı görkəmdə ola bilməz. Ancaq qürurverici haldır.

-Siz öyrətmisiniz, müəllim. Başqasına deyəndə eşitmişəm.

-Görürsən, deyirəm də.

-Bir şeyi də unutmuşdum, demək istəyirəm, deyim, müəllim.

-De.

-Mənə elə gəlir ki, "Adəm babamızla Həvva nənəmiz də Allahın izni ilə yerə endikdən sonra gəzib Cənnətə oxşar bir yer axtarırlarmış ki, onu da gəlib Qarabağda tapıblar". Axı Allah-Təala onları Cənnətdən qovmuşdu. Qarabağ da Cənnətin proyeksiyasıdır mənə elə gəlir ki. Fantaskosmoqonik nəzəriyyəmdə bu haqda qeydlər də aparmışam, təkrar edirəm. Orada da onlar izdivacda olublar yəqin ki... Bəşəriyyətin yaxşı atası sayılan Habil də Qarabağda dünyaya göz açıb mənə elə gəlir ki. Allah günahımdan keçsin, əgər belə deyilsə. Dindarlar məni sıxma-boğmacaya sala bilərlər. Ancaq mən polemikaya hazırım.

-Çətinliyə düşsən məndən də kömək diləyə bilərsən.

-Çox sağ olun, müəllim. Həə. Qabilin isə harada doğulmağını təsəvvür eləyə bilmirəm. Təsəvvür etmək gücündə də deyiləm, çünki ona qarşı "antipatiyam" var.

-Olsun...

-Həə, biz əsas nədən danışırıdığ, mükəlimə edirdik. Yadıma düşdü. Sadəlik, adilik. Millət unutulmuşluq kompleksindən qurtulandan sonra hər şey dönüb olacaq sadə, adi, İnşallah! Qeyri-adi kimi qəbul oluna bilinəsi şeylər mənim üçün adidir.

-Yaxşı, di qurtar, görüm. De, bəs bundan sonra nədən, kimdən yazacaqsan?

-Mən yenə də Ravildən yazacağam, müəllim. O, qeyri-adi, yəni adi bir insan idi.

-Ölüb bəyəm?

-Yox, bilmirəm, müəllim. Mən onu çoxdandı ki, görmədiyim üçün belə deyirəm.

-Yaz, qardaş, yaz. Allah köməyin olsun. Ehh, bu yazarlar...

***

-"Heç bilmirəm başlamaq nə təhər olur". Allah, Məhəmməd, ya Əli. Getdik e. 2010-2011-ci illər olardı, təxmini yadımda deyil. Azadlıq meydanında bayrağın altında ən şərəfli məşhur bir ərazidə "stoyanşiklik" edirdim. 10 sıra, 10-11 məşindən, o da təxminən 100-110 məşin eləyirdi, Maşallah! Onlara nəzarət edirdim. Vergimiz çox idi. Ancaq yenə də günə 20-25 manat qalırdı. Allah bərəkət versin! Mən az işləyirdim, çox vaxt axşam saat 2100 -dan, gecə saat 0200 -a dək. Ancaq, həmin vaxtı Ravil işləsəydi, daha çox pul çıxardı. 40-50, hətta 70 manat. O, məndən diribaş idi, işgüzar idi. Biz dost idik. Mən olmayanda, yerimdə xəlvəti işləyəndə, bunu mənə sonra çatdırırdılar, ona bir söz deməzdim. Hərçənd ki, Nəqliyyat Departamentinin nəzarətçiləri istəməzdilər ki, meydana kimsə tanımadıqları başqası olsun. Çünki onlardan vergi ala bilmirdilər. Xəlvəti işləyib aradan çıxırdılar. Onlardan yalnız reketlər pul ala bilirdilər. Mənsur da reket idi, mini reket-alkaş. Alkaşlığın baxmayaraq, o da mənimlə dostluq edirdi. Əslində mən özüm də ona qarşı loyallıq münasibət göstərirdim. Xala xətrin qalması, hər gələndə qeyri-formal olaraq 50 qəpik verərdim ona, verməyə də bilərdim. İnciməməsi üçün belə edirdim. Mən hökumətə "naləq" verdiyim üçün onun mühafizə dairəsində idim. Bu səbəbdən də bir narahatçılığım yox idi. Ravil isə başqa cür idi, o, naləq ödəmədiyi üçün səksəkəli idi, Mənsurdan da o səbəbdən çəkinirdi, baxmayaraq ki, Mənsur hökumət adamı deyildi. Ancaq nə bilmək olardı, bəlkə o da elə hökumət adamıydı, reket olanda nələr. Ola bilsin ki, Ravil də yalandan özünü qorxaqlığa vurmuş. Nə isə... Mənsur zorla da olsa gələndə Ravildən 5-6 manat pul qoparırdı. Ravil vermək istəməzdi.

Özü də Ravil fiziki cəhətcə Mənsurdan güclü idi. Mənsur arıq, cılız, Ravil isə pota idi. Bir yumuruğuna Mənsuru tirtap yerə uzandırardı. Bilmirəm, o, niyə belə edirdi. Vaskanın qardaşı Əfqan bizdən çox cavan idi. Mənsurdan çəkinməzdi. Heç ona pul da verməzdi. Çəmin tapmışdı. O, Mənsura "qara şeytan" deyirdi. Bir dəfə Mənsur bulvar tərəfdən yol ilə meydan tərəfə keçəndə (o yolu keçmək çox təhlükəli idi, maşınlar sürətlə şütüyürdü, ancaq hər yerdə stoyanşiklər, maşınlar olduğu üçün çox adam yolu elə buradan keçirdi. Uzaqda olan yeraltı keçidlərdən istifadə eləmək üçün gerek çoxlu piyada gedəydin. Morvağzalı yanına kimi, əks tərəfə isə indiki Hiltonun yanına kimi. O vaxt parkomatlar da yox idi) sürətlə gələn bir maşın onu vurub bulvar tərəfdəki bardyürə çırpdı. Mən görmədim. Uşaqlar söyləyirdilər ki, yalan olmasın 2 m yuxarıdan qövsvari 10 m uçaq bardyürə çırıldı. Söyləyirdilər ki, o, ordan sağ çıxa bilməz. Bəziləri də ürəyində sevinirdilər ki, nəhayət, "mini reket" öldü. Ancaq Əfqan dedi ki, o, şeytandır, şeytanlar ölmür. Hardasa indi axsaya-axsaya gəlib çıxacaq. Həqiqətən də bir də gördük ki, Mənsur axsaya-axsaya gəlir. Doğrudan da, alkaşların canı bərk olmuş, it canı kimi. Mənsur dedi ki, kasıbın biriydi vuran. Şikayət də eləmədim. Bir az pul verdi, mən də çıxıb gəldim. Ancaq uşaqlara dedi ki, böyrüm ağrıyır. Bir az məni oxalayın. Nə isə bu hadisə də oldu-keçdi. Mənsur da tezliklə əvvəlki halına qayıtdı.

Yenə də unutmuşdum, axı mən Ravildən yazmalı idim... Ravil. Onun Mənsurdan qorxmadığı günlər də olurdu. Hələ meydanda yer verilməyəndə mən də levi işləyirdim orada, ancaq elə işləyirdim ki, yəni düz işləyirdim, nəzarətçilər mənə bir söz deməzdilər. Stoyanşiklərə kömək edirdim, 50 - 50. Bir gün günorta vaxtları olardı, gəldim meydana, gördüm ki, təkə Ravil işləyir. Mənsuru da otuzdurub tribunadakı "skameykada". Mənsurdan səs-səmir gəlmir, cıncırı da çıxmırdı, quzuya dönmüşdü. Ravil ondan o qədər yığılmışmış ki, axırda ona hərəkət-zorba gəlib, güclü sürətdə təpinib. Mənsur da qorxusundan indi meydana girə bilmir. Bu bir möcüzə idi. Həmişə lotuluq, reketlik eləyən Mənsur indi fəqirləşmişdi. Əslinə qalsa, meydanda elə ab-hava hökm sürürdü ki, qanuni sayılan stoyanşiklər də elə levi kimi idi. Nəqliyyat Departamenti guya oralara nəzarət edirdi. Lakin heç kim təhlükələrdən sığortalanmamışdı. Orada cinquli zakonu işləyirdi. Xüsusi ilə də gecə vaxtları. Ravil də indi dönüb olmuşdu... çox maraqlıdır... Tarzan və yaxud da ki, Mauqli. Mənsur isə dönüb olmuşdu maksimum Şirxan, minimum isə çaqqal. Meydanın sağ tərəfində Məhərrəmin yerində həmişə tezdənnən maşınlar arı pətəyi kimi düzülərdilər. Məhərrəm gəlməmişdən ora nə qədər levi stoyanşiklər daraşardı, ay dədə, "osobenni" Ravil. Məhərrəmdən aşağıda bağa bitişik ərazidə dayanan 5-6 maşına isə səhər-axşam Mirzə baxardı. O da fəqir idi.

Ravilnən görüşdüm. Dedi ki, bu gün bütün meydan mənimdir (hələ belə şey görünməmişdi). Burda ikimiz işləyəcəyik. Təbii ki, mən razılıq verdim. Mənsurun başına gələn nəqliyyat qəzası barədə soruşdu, ona bildiklərimi söylə-

dim...

Başladığ iş. Ravil indi əvvəlkindən də istəklili idi. Gah ora qaçır, gah bura qaçır. Harda maşın görseydi, lap uzaqda da olsa, tez cumurdu oraya ki, maşın yerindən tərənəmənmiş yiyəsindən pulunu ala bilsin. Məni də hərdən göndərirdi uzaqda çıxmaqda olan maşınların dalınca. Baxdım ki, bir ara Ravil Mirzənin olduğu əraziyə doğru cummaq istəyir. Biz mərkəzdə idik, Mirzə isə uzaqda, meydanın sağ tərəfinin arxasında - küncdə. Dedim ki, ə, nə işin var, üç-dörd maşındı də, qoy o da dolansın, çox acgöz olma, onsuz da maşınların hamısı bizimdi. O, razılaşdı. Biz çox olurdu ki, bir yerdə şerikli işləyirdik. Məni də yaşıl bazardan buraya o gətirmişdi. Orda da bir yerdə işləyirdik. Hərdən minnət də qoyurdu ki, mən sənə çörək vermişəm. O vaxtları çörəyin Allah tərəfindən verildiyini dərk etmədiyim üçün bunu sakit qarşılayırdım. Onun üçün də bölgü məsələsi gələndə pulun yarısından çoxunu ona verirdim. Demişdi ki, ehtiyacı daha çoxdur, balaca qızı şınaxdadı, yəni gipsdə. Hər gün yalan-doğru həkimə 50 manat ödəməli idi. Mən isə ürəyi yuxa inanardım ona. Vaskaynan Əfqan isə onun mənə qarşı olan bu münasibətinə dözə bilmirdilər, hirsənərdilər. Ravil onlardan çəkinərdi. Üstünə qışardılar ki, dost-dost deyirsən, ancaq Həməzədən sui-istifadə edirsən. Mən isə deyirdim ki, işiniz olmasın, mən özüm könüllü olaraq pulun çoxunu ona verirəm. Balaca qızı şınaxdadı, xərci çox çıxır. Bir də uzaqdan gəlir, Sumqayıtdan. Onlar isə deyirdilər ki, bəs sən öz ailən yoxdur, uşaqların yoxdur. Vaska ilə Əfqan mənim xiffətimi çox çəkirdilər...

Bir hadisəni də nəql edim. Bir gün saat 11-12 radələri olardı, meydanda yenə də ikimiz idik. Hava isti idi, maşınlar tək-tük hələ ki, gəlirdilər. Balaca "Hunday" saxladı. Yaşlı qoca bir xanım idarə edirdi onu. Ravil xanımı hörmətlə maşından düşürdü. O, həmişə müştərini cəlb eləmək üçün maşının qapısını özü əli ilə açardı ki, bu hörmətə ona axırda çox pul versinlər. Az verəndə də qırsaqqız olub yapışardı, dil tökərdi nə qədər desən. Müştərilərlə xoş münasibət qurmağı bacarırdı o. Xanım da çıxardı ona 1 manat pul verdi. Bu summa təbii ki, Ravili qane edə bilməzdi, onun üçün də qayıtdı ki, ay nənə, istəyirsən maşını da tərtemiz yuyaq.

-Yox, ay bala, yuma, lazım deyil.

-Qoy yuyaq də nolar... - Əl çəkmədi.

Nənə yenə də dedi ki, lazım deyil, ay bala. Üçüncü dəfə yenə də sırtıq kimi dedi ki, nənə, gəlib maşını çiçək kimi görəcəksən, yuyaq da.

Nəhayət nənə gördü ki, o, əl çəkən deyil, razılaşdı. Soruşdu şüşə təmizləyəniniz var? Ravil yalandan dedi ki, var. Onda nənə dedi ki, elə bir az yuyun, çünki maşın çox da çirklili deyil, əsas şüşələrini yaxşı-yaxşı yuyub silin, təmizləyin. 3 manat verəcəyəm. Ravil dedi ki, nənə 5 manat ver. Nənə - 3 manat. Ravil - 5 manat. Nənə: "onda lazım deyil, yumayın". Bu dəfə Ravil nənəylə razılaşdı.

-Yaxşı, nənə, yuyarıq, qoy sən deyən kimi olsun.

Qoca arvad gedəndən sonra mənə dedi ki, davay başla yuyaq. Dedim cəhənnəm ol ə, pulun hamısını sən alacaqsan,

mən niyə yumalıyam ki. Ancaq yüngülvari kömək edə bilərəm. Dedi ki, onda sən su götürsən. Razılaşdım. Sonra qayıtdım ki, niyə arvada yalandan deyirsən ki, şüşə təmizləyənimiz var, ay afirist. Dedi ki, suyanan elə yuyacağam ki, qoca arvadı da, o nə biləcək... Mən suyu baseyndən götürür, Ravil isə meymun kimi cəld hərəkətləri ilə maşını hər tərəfindən yuyurdu. Hərdən marlanın birini də mənə verirdi ki, pəncərələri sil. Bir müddətdən sonra gördük ki, qoca arvad qayıdır. Ona kimi biz işimizi görüb qurtarmışdıq. Ravil yenə də tez mənə marlanı ötürdü, özü də başqa marlayan və dedi: şüşələri silək, qoy nənə görsün ki, biz həvəslə işləyirik. Nənə gəldi, gördü, məmnun qaldı işimizdən. Ravil:

-Bax nənə, maşını tər-təmiz yumuşuq, çiçək kimidi.

Nənə sumkasını eşələdi ki, 3 manat çıxartсын. Ancaq 3 manat tapılmadı. 10-luq çıxdı, verdi Ravilə ki, zəncini qaytarsın. Ravilin gözləri parladi. Cibindən 5 manat çıxarıb xanımına tərəf uzatdı.

Nənə:

-Bəs 2 manatı?

Ravil:

-Ay nənə, halal elə, 5 manat.

-Niyə, ay bala, danışmışdıq axı övvəldən.

-Nənə, boynumda Həcc ziyarəti var, Həccə gedəcəyəm, ay nənə, halal elə.

-Bu sözdən sonra neyləmək olar, ziyarətin qəbul olunsun, ay bala, halal elədim. - Nənə dedi.

O, gedəndən sonra dedim ki, utanım yerinə. Sənin yanında durmağın özü günahdı. Ə qırıqmal, səndən Həccə gedən olar? Yazıq arvadı niyə aldatdın?

Ravil:

-Həmzə dayı, niyyətim var, inşallah, haçansa gedəcəyəm də... - söylədi.

Başqa bir gün:

-Ay bala, nə istəyirsən məndən, əl çəkmirsən. Mehman sənə görə məni danlayır. Deyir onu qov ərazidən. Qoy çörəyimizi qazanaq də. Sən də özünü yaxşı apar ki, Mehman sənə də yer versin ərazidə.

Mehman Nəqliyyat Departamentinin baş nəzarətçisi idi, Ravildən zəhləsi gəldirdi. Ravildən kimin xoşu gəlirdi ki, məndən başqa. Ravil də özünə görə deyildi. Mehmana zalım adam kimi baxırdı. Mən isə deyirdim ki, hökumət adamıdır də. O, nə edə bilər ki?! Onu da bu işə təhkim ediblər. Səndən pul qopara bilmir axı.

-Niyə qoparmalıdır ki, Həmzə dayı. Azadlıq meydanı dedələrdən onlara miras qalıb? Biz "yetim-yesirlər" zəhmət çəkirik burada və heç kimə naloq verməməliyik.

-Ay Ravil, bu İslamda da var axı. Harayasa "naloq" verməlisən.

-Verək də. Ancaq mən sizin hamınızdan yaxşı işləyirəm. Günə 70 manat da qazana bilərəm. Hətta daha artıq. Cürbəcür işlər də görürəm. Stoyanşiklik, maşın yumaq, təkər qaraltmaq, hətta fəhləlik, sumka daşımaq, daha nələr-nələr və s. nə iş desəniz görürəm. Ancaq niyə onlar mənim qazandığım bu 70 manatın yarısını tutub əlimdən almalıdır-

lar?

Dedim ki, düz deyirsən Ravil, ancaq mən sənin kimi üsyankar deyiləm, üzüyolayam. Bu xasiyyətimə görə də onlar məndən səndən aldıkları qədər lap çox almırlar. Onlara desəm ki, 70 manat qazancım olub, "patalok" məndən 25 manat alarlar.

-Hərifsən də, onlara heç 15 manat da düşmür.

-İndi nə deyirsən, nə məsləhət görürsən. İmkan ver işimizi görək də.

-Həmzə dayı, vallah, mən bunlardan cana doymuşam.

O, tez-tez kövrələrdi, gözləri dolardı.

-Həmzə dayı, "Əshabu-Kəf haqqı" - o bu cür and içərdi hirsələnəndə - istəsəm bu meydanı çövrürəm. Prezident Aparatı - hamısı qohumlarımdır. Bütün yuxarı təhlükəsizlik orqanları qohum-əqrəbamla doludur. Birinə söyləsəm, dərdimi desəm ki, bəs burada məni incidirlər, vəssalam, vallah sabahdan buranın altını üstünə çevirərlər.

-Saxla görək. Hökumət yoxdu bəyəm?

-Elə onlar özləri hökumətdi də. Özü də elə hökumət ki, qanunsuz iş görənləri möhkəm cəzalandırmağı bacarırlar.

-Haçandan sən qanuni olmusan, ay başaa dönüm. Ə, dur-dur, düş qabağıma, gedək, nahardı. Sən məndən xeyli aralı, qabaqda get, mən də dalınca gəlirəm. Mehman bizi bir yerdə görməsin. Dönər alarıq, oturarıq çay da içərik.

-Yaxşı, Həmzə dayı... yaxşı ki, sən varsan, gedək... - Çox dərin bir ah çəkdi Ravil, elə bir ah ki, bütün yer-göy bu ahın füsunkarlığına heyran qalmışdı...

Bir gün də Ravil yenə gəlmişdi meydana. Səhər 10-11 radələri olardı. Qayıtdı ki, Həmzə dayı onsuz da maşın azdı, iş yoxdu. Burda nə qazanassan? Axşama kimi "patalok" 10-15 manat. Gəl gedək aeroporta.

-Aeroportda nə ölümüm var?

-Dədəm - yəni atam - bu gün uçur Moskvaya. Gedək onu ordan yola salarıq, 100 manat da alaram, 50-50-yə bölürük. Orda yemək də yeyərik, çay da içərik, domino da oynayırıq. Aeroportun bütün xidməti personalı da məni yaxşı tanıyır. Qabaqlar mən tez-tez urusetə uçardım. Xalam oğlu ilə biznesimiz var idi orada. Yalan olmasın, ayda bizim pulnan götürsək 3000 manat qazancım da olurdu... Di hə, nə deyirsən, gedirsən?

-Ravil, sən məni avara eləmə haa. Burdakı qazancım dan da olaram. Birdən alınmadı.

-Yox, yox, Həmzə dayı, nə danışırısan, yaxşı olar, gedək.

-Mənim yol pulum yoxdu.

-Narahat olma, yol pulunu mən verəcəm. 13 manatım da var.

Mən bir az ümidləndim. Çünki Ravildən "retki" hallarda pul çıxartmaq mümkün olurdu. Dedim:

-Yaxşı, gedək.

-Gedək.

-Necə?

-Metroynan Əzizbəyova (indiki Koroğlu), oradan da bir şey fikirləşərik...

Əzizbəyov metrosundan çıxdıq. Düşünürdüm ki, bu-

radan da aeroporta gedən avtobusa minərik. Amma Ravil dedi ki, hava yaxşıdır, bir az piyada gedək. Düşdük yola. Xeyli getdik-getdik, 1 km-2 km. Zalım oğlu yorulmaq bilməzdi. Çox dözümlü idi, və yaxud da ki, pula "ekonomiya" eləmək istəyirdi... Yanımızdan keçən avtobuslara hələ ki, əl eləmirdik. Bir az da getdik. Mən hiss etdim ki, bu dəli aeroporta kimi piyada getmək fikrindədir. Onun üçün də bir az narahat olmağa başladım və ona dedim ki, "mazgi" xarab eləmə, "davay" avtobusa minək. Dedi, yaxşı minərik. Bir az da gedək. Bir az deyə-deyə 1-2 km. də getdik. Mən əsəbiləşirdim. Birdən qayıdıb ona dedim ki, Ravil mən qayıdıram, sənin başın xarabdı.

-Həmzə dayı, narahat olma, taksi ilə gedərik.

Dedim:

-Nə?

Bir "leqkovoya" əl eləyib saxlatdırdı. Dedi:

-Qardaş, bizi aeroporta kimi at də, onsuz da bu yolu boş gedirsən.

-Gəlin, oturun, ancaq aeroporta dönməyəcəyəm, Buzovna tərəfə düz gedəcəyəm.

-Nə olar, biz sola, aeroporta burulan yolda düşərik.

Oturduq maşına. Ravil maşının "şoferi" ilə bir xeyli nə danışib-danışmadısa, bilmədim, çünki fikirli idim, bir qədər də xəcalət hissi keçirirdim ki, bu qədər yolu yəqin ki, pul vermədən düşəcəyik. Çünki Ravil dilli-dilavər idi, mən onu yaxşı tanıyırdım. Belə də oldu. Aeroporta sola dönmə yolun yanına çatar-çatmaz maşın saxladı. Sağollaşdı Ravilin hesabına təmtəraqla, razı halda maşından düşdük. Şofer də razı görkəmdə idi. Ravil onu pulsuz razı salmışdı. Bildiyiniz kimi buradan, çöllükdən aeroporta bir asfalt yol gedirdi. Oradan aeroporta qədər piyada gəldiyimiz 3-4 km. yolla müqayisədə çox da uzaq deyildi. Olsa-olsa yarım km. Ancaq "tərs oğlu tərs" dedi ki, maşınla gedək. Mən utanırdım ki, yenə də pul verməyəcək. Əslində utanılası artıq bir şey qalmamışdı. Ravil məni də özü kimi sırtıqlaşdırırdı. İkincisi də ki, boş maşın bizi pulsuz aparsa dünya dağılmaz ki. Mən Ravilə çevrilməyə başlayırdım. Çünki atalar nahaq yerə deməyiblər ki, atı atın yanına bağlasan, həmrəng olmasa da, həmxasiyyət olar. Dediym kimi də oldu, başqa bir leqkovoyla gəlib çıxdıq aeroporta. Aeroport, nə aeroport. Yeni tikilmiş aeroportda mən birinci kərə idi ki, olurdu. Qabaqlar mən Moskvada oxuyanda ildə 2 dəfə bu aeroportdan gəlib gedirdim. O vaxtları köhnəsi idi, nə isə. Xoş-beş - on beş. Ravil çatan çatandan salamlayıb, qucaqlayıb, görüşürdü. Tanıdı-tanımadı, bilmirəm. - Nə isə oturdunq domino oynaya-oynaya, çay içə-içə, sosiska yeyə-yeyə Moskvaya uçan yaxın reysi başladıq gözləməyə... Vaxt keçdi, dədəsi üzə çıxmadı, görünmədi... Saat 6-7 radələri, başqa reys. Yenə də dədəsi görünmədi... 8-9. Acmışdıq, Ravil yenə də nəyə ald, yedik. Artıq 13 manat tükənmək üzrə idi. Burda başqa ab-hava hökm sürürdü. Pulsuz yemək-içmək verməzdilər. Ancaq Ravilin üzündən oxudum ki, yəqin o, düşünür ki, kaş be-

lə bir şey mümkün ola biləydi, və yaxud buna oxşar bir şey olaydı. Ravil narahat olmağa başlayırdı. Mən ondan da betər. Növbəti reys. Ravilin dədəsi qeybə çəkilib... Gecə yarısı. 12-1-2. Vaxt gedir... 3-4. Səhərə az qalır... 4-cü, 5-ci reyslər. Dədəsi yoxa çıxıb... Axırını pulları Ravil siqaretə xərclədi. Əvvəl ümidli idi ki, dədəsindən 100 manat qoparacaq. İndi isə Ravil ümitsizləşmişdi. Qayıtmağa heç 40 qəpiyimiz də qalmamışdı. Ravilə dedim ki, dədənə zəng elə, gör hardadır. Qayıtdı ki, konturum yoxdur.

-Al, mənim telefonumla zəng vur. - deyib telefonu cibimdən çıxardaraq ona uzatdım.

Aldı. Yaddaşında olan hansısa nömrəni yığdı.

Duud... duuddd...

-Bəlkə başına bir iş gəlib? - Ravilin narahatçılığı üzgündən yağdı. - Bəlkə başında bir iş var?

Nə fikirləşdisə: "Hə, yadıma düşdü. O, xəlvətcə çıxıb gedib. Elə Moskvada restoranda müğənnilik eliyən xaloğlum da mənə belə demişdi. Demişdi ki, atan bir gün xəlvətcə aradan çıxıb gedəcək Moskvaya", deyər atasının qarısına deyilməyə başladı. Bu, elə mənim də ürəyimə dammışdı.

-Avara olduq. Ravilnən tez-tez başqa formada bu cür kritik hallara düşdüyüm üçün artıq öyrəncəli idim. Dedim Ravil bəs necə qaydacağın meydana? Məni də, özünü də avara elədin... Ravil kor-peşiman halda dil-ağız eləyib, şəhərə gələn bir avtobusun şoferi ilə danışdı və biz qayıdıb gəldik. Səhər 9-10 radələri olardı. Heç dünnənən yatmamışdıq da. Ravil qayıtdı ki, bəs 13 manat getdi. Heç olmasa, yarısını ver ki...

Məlum işarə ilə baş barmağımı iki barmağımın arasından ona doğru tuşladım və dedim:

-Ala. Mən sənə yalvarmışdım ki, aeroporta gedək? Məni də puldan elədin, özünü də. İkincisi də ki, mən sənə ayrı-ayrı vaxtlarda pul xərcləyəndə 50-50 edirdik? 13 manat nədi, mən sənə 175 manat pul xərcləmişəm ayrı-ayrı vaxtlarda.

Minnət vurmağa başladım. Ravil sakitləşdi...

Sonra mənə məlumat gəldi, öyrəndim ki, sən demə Ravilin dədəsi - digər qohum-əqərbaları da həmçinin - onun əlindən o qədər yığılıbmış ki, baş götürüb xəlvəti naməlum tranzit bir reyslə Moskvaya doğru uçub. Nəçün ki, çoxlu bəhanələr gətirərək, çoxlu usta fəndlər işlədərək tez-tez dədəsindən də çoxlu pullar qoparmış Ravil. Bu dəfə isə dədəsi doğma balasından da qıvraq tərpnib, "atvetni" olaraq onun bilmədiyi, duymadığı elə bir fənd işlədib ki, sakitcə, hamıdan xəlvəti gözə görünmədən hiyləgərcəsinə aradan sivişib çıxıb bilib...

Müəllim:

-Yazılarını oxudum, həə... Sadəlik var idi, lakin elə bu?

-Hələ ki, bu müəllim. Ancaq hazırdır, istəməz ardını da gətirə bilərəm...

-Qoy gələn dəfəyə qalsın.

-Qalsın də, müəllim, nə deyirəm ki...